

Adalékok a névadás kérdéséhez Romániában az ötvenes évek elején

(Kivonat)

A dolgozat a Sepsiszentgyörgy városi kommunista vezetés egy 1952-es politikai akcióját elemzi. A város nevét DÓZSA Györgyre kívánták volna változtatni. Úgy tűnik, a kezdeményezés helyi túlbuzgóságból fakadt, és a felsőbb vezetés nem is fogadta el.

*

1952. augusztus 8-án tartották a sepsiszentgyörgyi városi néptanács végrehajtó bizottságának azt az ülését, amelynek a jegyzőkönyvéből való az alábbi részlet.¹ A KIVONAT (EXTRAS) szövege a következő:

„... elnök javasolja, hogy augusztus 23, országunknak a hős Szovjet Hadsereg által történt felszabadításának napja alkalmából változtassák meg az adminisztratív egység – Sepsiszentgyörgy város – nevét „DÓZSA György”-re, aki a feudális törekvések és kizsákmányolás elleni parasztlázadás rettenthetetlen harcosa és mártírja.

A Néptanács Végrehajtó Bizottsága... egyöntetűen

ELHATÁROZZA:

1. Cikkely. „Sepsiszentgyörgy” város aktuális elnevezésének megváltoztatását „DÓZSA György”-re, 1952 augusztus 23-tól kezdődően.

A Titkárságot felhatalmazzák ezen határozat végrehajtására.

Sepsiszentgyörgy, 1952. augusztus 18.

Elnök ... Titkár ...”

Két kérdést szeretnék tanulmányomban körüljárni. Az egyik: hogyan történt az 1944-et követő hatalomváltás után néhány évvel, hogy az

új romániai hatalom az ország átalakításának lendületében sort kerített a névadás szabályozására, törvényi keretet szabott a névadás lehetséges és óhajtott formáinak. A névadás ugyanis a múlt eltörlésének, az új valóság kialakításának igen hatásos, mert a mindennapokat mélyen érintő formája.

Egy új név felvétele mindig ünnepi körülmények között történik; mindig az aktuális politikai vezetők közszereplésével jár, az aktuális politikai mítosz megerősítését szolgálja. Például a politikai vezetők, akikről településeket neveztek el, ezáltal isteni magaslatozókba emelkednek, városok és népek evilági vezetőiből túlvilági patronusokká válnak. Akik megélték, tudják azt is, hogy mily rövid a magasba emeltetés ideje, és milyen gyorsan hull alá, tűnik el a történelem süllyesztőiben, a változó politikai konjunktúra következtében, az istenként tisztelt vezető neve. 1950-ben augusztus 23. tiszteletére Brassó városa a Szovjetunió nagy vezetőjének, a generalisszimuszának, a népek legnagyobb barátjának és tanítójának² a nevét vette fel; majd 1960-ban újra visszakapta a régi elnevezését.

Vagy ott van, hogy rólunk, romániai magyarokról is szó essen, a Vasile LUCA (LUKA László) esete. A moszkovita kommunista vezető Romániában 1945 márciusától lesz közzismert. 1945 októberében felavatják Marosvásárhelyen a működőképessé változtatott villanyüzemet: ezután a vásárhelyiek számára az elektromos áramot a LUKA László villanyüzem termeli.³ Rövidesen falut (a Nyárad alsó folyásánál), kultúrotthont, utcákat, kollektív gazdaságot neveztek el róla. Persze, ebben nem volt semmi rendkívüli. A pártvezetés legfelsőbb köréhez tartozók (GHEORGHIU-DEJ, Ana PAUKER) igen készségesen kölcsönözték nevüket e célra.

A hatalmi harcban alulmaradt „frakcionista, baloldali elhajló” LUKA azonban 1952-ben már kikerült a vezetésből. Egy 1952. szeptember 29-én kelt leiratból, melyet a Minisztertanács Ügyeinek Általános Igazgatósága intéz a Magyar Autonóm Tartomány Végrehajtó Bizottságához, kiderül, hogy már összeírták azokat az intézményeket, utcákat, amelyeket LUKA László nevét viseltek, és amelyeknek a nevét szükséges

* KAM-RAKK, M.-Ciuc, C. P. 81, RO-4100

megváltoztatni”. Az Igazgatóság kéri a Végrehajtó Bizottságot, hogy sürgősen terjessze fel az új megnevezésekre vonatkozó javaslatait.⁴ Az október 4-én kelt válasz értelmében: a sepsiszentgyörgyi LUKA László utca neve ezután Nikosz BELOIANNISZ lesz, Lukafalva új neve Nyáradkenderes (Cînepiști-Niraj az eredetiben, de végül is, máig: DÓZSA György), a LUKA szülőfalujabeli, lemhényi kollektív gazdaság Vörös Zászlóra változtatja a nevét, a szintén lemhényi iskola pedig a dísztelen 1. számú Általános Iskola nevet kapja; a kézdvásárhelyi LUKA László utca új neve Filimon SÎRBU.⁵ LUKA Lászlót, tündöklését és bukását csak a korszakkal foglalkozó történetek ismerik ma már.

A másik kérdés, amely a hatalom szintjeinek viszonyára, a hatalom működésére világít rá: miért nem hajtotta végre a Végrehajtó Bizottság határozatát a titkárság, és miért nem lett sem 1952. augusztus 23. tiszteletére, sem később DÓZSA György Sepsiszentgyörgy város neve? Ha eldönti egy város legfontosabb adminisztratív szerve, a Néptanács Végrehajtó Bizottsága, ha a Rajoni Néptanács, meg a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságai is egyetértenek vele, akkor miért nem történik meg, a megfelelő ünnepi keretek között, a névváltoztatás?

1.

Háborús körülmények között (vagy például egy forradalmi helyzet forgatagában) nem a legfontosabb feladat egy települése utcaneveinek kicserélése. De ahogy továbbvonul a front, ahogy megszilárdul és a napi adminisztrációs, élelmezési és lakás gondokon valamelyest is úrrá tud lenni az új hatalom, előtérbe kerülnek a mindennapi élet szimbolikus vetületei: mit is sugall, mire emlékeztet az a környezet, amelyet naponta használunk, azoknak az utcáknak a neve, amelyek naponta járunk; végső soron milyen világkép az, amelyet környezetünk legtöbbször használt neveivel is újra és újra teremtünk magunknak.

Például 1944. decemberében változtatják meg először a front átvonulása után bizonyos terek, utcák nevét Marosvásárhelyen. Az ellenség, a világot romba döntő rossz nevei – HITLER, HORTHY, MUSSOLINI – nincs mit

keressenek az új világban. A HITLER tér Béke tér lesz, a HORTHY utcából (újra) Szentgyörgy utca, a MUSSOLINI térből CHURCHILL tér. De nem lehet itt megállni, egyrészt kívánatos, hogy az új vezetők, nevük révén, itt legyenek mindennapi közelségben, másrészt az új, szovjet–román hatalom is teret (itt: utcát és teret) követel magának. A SZÉCHENYI térből SZTÁLIN tér lesz, a TELEKI Mihály útból MALINOVSZKI út, a ZRÍNYI térből ROOSEVELT tér, a gróf ANDRÁSSY útból Szabadság utca, a Ferencz József utcából ENESCU utca, a TISZA Kálmán utcából Tudor VLADIMIRESCU utca. Ahol sajnálatos események történtek, ott a név szolgál ennek megjelölésére, az emlékeztetben való megőrzésére: ahol a vásárhelyi zsidókat gyűjtötték össze továbbszállítás előtt, a Zsidó Vértanúk utca, ahol egy szovjet őrnagyot lőtték le, a PANOV tér nevet kapta. Érdekes, hogy csak 1948-ban, november 7. tiszteletére neveznek el utcát LENINről, MARXRól, November 7-ről.⁶

Romániában a monarchia megbuktatása, az 1948. március 28-i nagy nemzetgyűlési választások nyomán a kommunista ellenőrzés alatt felálló törvényhozás, az 1948. áprilisi új alkotmány, a júniusi államosítás nyomán a központi hatalom teljes mértékben a kommunista vezetés kezébe kerül. Az 1949. januárjában a néptanácsoknak, az államhatalom helyi szerveinek felállításáról hozott törvény nyomán ez a hatalom helyi szinten is megszilárdul. Az új törvényhozó, végrehajtó és ellenőrző szervek kiépülése után kerül sor, a szabályozás és ellenőrzés kiterjesztéseként, a létező elnevezések változtatását, általában a névadást szabályozó rendeletre.

A Román Népköztársaság Nagy Nemzetgyűlésének 226-os számot viselő Rendelete

1951. decemberében jelenik meg. Ennek első cikkelye kimondja: „az adminisztratív egységek, emberi települések, vasútállomások, mindenféle intézmények, szervezetek, állami és szövetkezeti vállalatok, társadalmi szervezetek nevének változtatása vagy adományozása a Nagy Nemzetgyűlés Elnökségének rendelete alapján történik”. Javaslatot a névváltoztatásra, elnevezések adományozására tehetnek az illetékes szervek: adminisztratív egységek, emberi telepü-

lések esetében például az illetékes néptanácsok Végrehajtó Bizottságai. A második cikkely szerint a névváltoztatás és névadás csak „kivételes esetekben történhet, ha különleges politikai jeletőséggel bír”. A harmadik cikkely szerint a névváltoztatás és új elnevezés akkor történik, ha összeférhetetlenség van a jelenlegi elnevezés és a népi demokratikus rendszer között, valamint sajátos esetekben, amikor például „az adminisztratív egység vagy emberi település neve nem egyezik a lakosság nemzeti és életmódbeli sajátosságaival”; meg amikor azonos nevű adminisztratív egységek, emberi települések, intézmények, gazdasági egységek, társadalmi szervezetek, utcák vannak ugyanazokban a helységekből vagy nagyobb adminisztratív egységekben. Az ötödik cikkely szerint a névváltoztatási javaslatoknak tartalmazniuk kell a régi és az új nevet és az indoklást; valamint annak a helyi hatalmi szervnek az ajánlását, amely erre illetékes.⁷

1952 áprilisában lát napvilágot az a minisztertanácsi Szabályzat, amely a Rendelettel kapcsolatos gyakorlati tennivalókat tartalmazza. Ebben azt írja például, és ez korlátozza a fent idézett rendeletben foglaltakat, hogy névváltoztatásra vagy elnevezésre javaslatokat csak a Tartományi Néptanácsok Végrehajtó Bizottságai tehetnek (második cikkely). A legfontosabb: két szinten állítanak fel a névváltoztatások és névadások jogosságát tanulmányozó bizottságokat: Tartományi Néptanácsok Végrehajtó Bizottságai,⁸ valamint központi szinten, a Minisztertanács mellett.⁹ Ami fontos: ezeknek a bizottságoknak az ülésein is, természetesen, kellő szakértelemmel és körültekintéssel, csak előkészítő, ajánló anyagok születnek, és végül a Nagy Nemzetgyűlés Elnöksége dönt majd – egy vidéki kisváros utcája, egy eldugott falu kultúrotthona vagy sportegyesülete nevének esetében is.¹⁰

1952 nyarára–őszére létrejött tehát a névadásnak a centralizált és bürokratizált szerkezete. A Magyar Autonóm Tartomány esetében például a tartományi bizottság tagjait már áprilisban összehívták – igaz, ekkor még egy Maros Tartományként ismert adminisztratív szerkezet ideiglenes bizottságaként. Egy augusztus 20-án, tehát a Magyar Autonóm Tartomány hivatalos

megalakulása, szeptember 27-e előtt kelt iraton már a bizottság végleges összetétele szerepel, és a legfontosabb változás, hogy az elnök nem ADY Ernő, a Maros Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának titkára, hanem Radu ȘTEFAN, aki a Magyar Autonóm Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának a titkára (lesz ugye, amikor megalakul a tartomány...).¹¹ Az azelőtti összetételben azonban már ülésezett a bizottság. Például 1952. május ötödikei ülésén javasolja, hogy a marosvásárhelyi ROOSEVELT tér nevét változtassák Nikos BELOIANNIS-ra (az meg is történik), a szintén marosvásárhelyi Közös Munka (Munca Colectivă) és Kéményseprő (Hornarul) nevezetű szövetkezeteknek pedig ez legyen a végleges nevük.¹²

A Minisztertanácsnál a Minisztertanács Ügyeinek Általános Igazgatósága (Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri) fogja össze a névadás ügyeit. 1952 októberében egy módszertani útmutató¹³ küldenek ki a Tartományi Néptanácsok Végrehajtó Bizottságainak. Ebből kiderül, hogy központi szinten eddig nem foglalkoztak mindazzal, amit a Rendelet és a Szabályzat elindított. Az Igazgatóság igazgatója ugyanis csak most kéri a tartományoktól a tartományi bizottságok megalakulását bizonyító jegyzőkönyvet, jelentést a végzett tevékenységről, a tervezett munkákról munkatervet, valamint beszámolót mindazokról a nehézségekről, amelyek menet közben adódtak. Ugyanakkor utasítást ad arra, hogy készítsenek ügynevezett segédanyagokat, vagyis: 1. a megfelelő tartomány minden adminisztratív egységét, emberi települését magába foglaló betűrendes repertóriumot; 2. a megfelelő tartomány minden városáról külön az utcaneveket magába foglaló betűrendes repertóriumot; 3. egy nyilvántartást a tartományban létező intézmények, állami és szövetkezeti egységek, társadalmi szervezetek nevééről. Ezzel létrejön és a bukaresti hivatal rendelkezésére áll 1952-ben az ország aktuális névanyagának leltára. Ugyanis, a főhivatalnoki érvelés szerint, csak akkor lehet rátérni a névváltoztatásra vagy névadásra vonatkozó javaslatokra, ha mindez már megtörtént.

Több oldalon keresztül sorolja a leirat azokat a szempontokat, amelyeket a tartományi

bizottságoknak figyelembe kell venniük. Az általam nem ismert telefonutasítások, amelyekre utalás történik az ismert iratokban, valamint ez az írott utasítás jelenthette a tartományi hivatalnokok számára az igazán fontos útmutatásokat. Nem véletlen, hogy az a személy, akit közvetlenül felelőssé tesznek az iratban foglalt utasítások végrehajtásáért (úgy sejttem: a Magyar Autonóm Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának elnöke, ekkor név szerint BUGYI Pál) hol piros, hol kék, hol mindkét színű aláhúzókkal tarkította az iratot.

Kiderül, hogy „egy helység nevének megváltoztatását nem csak helyi szempontok szerint kell javasolni. Egy helység neve elsősorban adminisztratív azonosításra (identificare administrativă) szolgál. El kell kerülni az azonos falu- és községnév tömeges megjelenését a Köztársaság területén...”. Példaként azt említi, hogy már 12 Tudor VLADIMIRESCU és 11 Nicolae BĂLCESCU nevű helységről tudnak. „El kell különíteni, amennyire lehet, a helységnevek és a személynevek használati területét. Az utcáknak természetes módon adományoznak személyek neveit, de el kell kerülni ezt a helységek elnevezése esetében. Ha úgy gondolják, hogy egy utcának, vagy különleges esetben, egy helységnek egy személy nevét kell felvennie, akkor részesítsék előnyben a helységet, utcát vagy vállalatot, amelynek van vagy volt kapcsolata azzal a személlyel, akinek a nevét fel akarja venni (születési hely, munkahely, áldozathozatal helye, stb).” Az Igazgatóság tisztában van vele, hogy „minél kevesebb olyan helységnév- és utcanév-változtatás kell legyen, amely nehézséget okoz a lakosság tájékozódásában; egy nem megfelelő névváltoztatás legtöbbször ahhoz vezet, hogy a lakosság nem könnyen tudja használni azt. A régi helységnevek igazi történelmi dokumentumok, mert információkat tartalmaznak a román-szláv együttéléstről, a román nyelv kialakulásáról, a nép életének folytonosságáról... Ami a vállalatok neveit illeti, olyan városok is vannak, ahol tízesével találhatók kultúrotthonok, vállalatok, (malmok, olajprések, stb) és szövetkezetek, amelyek neve Nicolae BĂLCESCU, Tudor VLADIMIRESCU, Mihai EMINESCU, Gheorghie

DOJA, 1 Mai, 30 Decembrie, stb. Azért, hogy a tévesztés elkerülhető legyen, arra kell törekedni, hogy a megfelelő felső szervekkel való megegyezés során fokozatosan csökkenjen az azonos nevek száma... ügyelni kell, hogy a nagyjelentőségű politikai személyiségek neveit ne javasolják nem megfelelő (értsd: jelentéktelen – G.J.) vállalatok nevének...”

Ezután következnek a határidők: november elsejéig fel kell terjeszteni a városok utcaneveinek változására, november 15-ig a helységek, emberi települések nevének változtatására, december 1-jéig a vállalatok és intézmények nevének változtatására vonatkozó javaslatokat. Ezeket indoklásoknak kell kísérniük; ami pedig a helységek és emberi települések nevét illeti, két nevet kell javasolni, hogy a minisztertanácsi bizottság más vidékeken létező nevek figyelembevételével hozza majd meg a döntését.

Úgy gondolom, ez a leirat több mindenre rávilágít. Kiemelném az alkalmazott meghatározást: *a név azért fontos, mert az adminisztratív azonosítást szolgálja*; ezért kerülni kell a tévesztési lehetőségeket. A központosított döntésnek lehet ez az egyik, államigazgatási szempontból fontos oka: megszorodtak az azonos nevek, megszorodott a tévesztés lehetősége. Megreális volt a másik veszély: jelentéktelen egységek is a „legnagyobbak, leghaladóbbak” nevével követték maguknak, ezzel nevetségessé téve a névadás komolyságát (például a Rétyi Lenáztató munkaközössége szerette volna, ha egységük nevét KOSSUTH Lajos Lenáztatóra változtatják¹⁴). Igen valószínű, hogy a helyi hatalmasságok névváltoztató lendületükben nem gondoltak arra, amit tudott az irat szerkesztő kormányhivatalnok: a nem megfelelő névváltoztatást nem fogadja el a lakosság, és ez (enyhén szólva) „nehézségeket okoz a lakosság tájékozódásában”.

Mindent összevetve: a névváltoztatás spontán, a „forradalmi változásokat” a környező térré is kiterjesztő formái a hatalomváltás időszakában igencsak elburjánzottak. Ennek eredménye lett az egyformaság, téveszthetőség. Ugyanazokról a forradalmárokról utcát, kultúrházat, gyárat, bölcsődét neveztek el ugyanabban a helységben. Például 1952-ben Kézdi rajonban 13

PETŐFI Sándor, 12 GÁBOR Áron, 6 ADY Endre, 3 KOSSUTH Lajos és 3 DÓZSA György kultúrotthon volt.¹⁵

Ez az egyformaság és téveszthetőség már az adminisztráció működését is zavarta. A politikai indokok mellett ezért is kellett centralizálni, bürokratizálni a névadási folyamatot. A legyártott és elfektetett iratok jók voltak például arra, hogy megtörjék a helyi szintű vezetők névadási lendületét. Eképpen a *helyi hatalom embereinek a „nevelését” is szolgálták*. Ha, mondjuk, egy város vezetői egyszer már ország-világ előtt elterjesztették, hogy új nevet adnak a városnak, mert úgy gondolják, hogy képesek erre, és a várt esemény nem következett be, akkor másodjára már óvatosabban közeledtek olyan kérdésekhez, amelyekben nem voltak kompetensek. Ugyanakkor az ellenőrzés kiterjesztését a *hatékony adminisztrációhoz szükséges (név- és identitás-) stabilitás fenntartása* is indokolta.

2.

A névadást szabályozó Rendeletet kiegészítő Szabályzat kimondja: névváltoztatási javaslatot csak a Tartományi Néptanácsok Végrehajtó Bizottságai, meg a köztársasági alárendeltségű városok néptanácsának Végrehajtó Bizottságai tehetnek. Ez már érvényben volt, amikor a sepsiszentgyörgyi vezetés úgy döntött, hogy megteszi a maga javaslatát. Fűthette őket az ambíció: ha sikerül új nevet adni, új, szocialista identitást körvonalazni a városnak, akkor beírják nevüket a történelembe. Így is történt volna, ha elérik, amire törekednek. Az már más kérdés, hogy milyen értékelések kapcsolódtak volna nevükhöz – akkor és azután.

De mégsem azon múlt az akció sikertelensége, hogy a helyiek nem szereztek meg fölötte hatalmi szerveiknek, a Rajoni, majd a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának a támogatását. A rajoni vezetők által aláírt iratot, mind az illetékesek mentalitását (és sajátos fogalmazáskészségét), valamint a hatalom működéséről, amelynek részei voltak, kialakított naiv felfogásukat, tudatlanságukat (például nem tudják, hogy névváltoztatás csak a Nagy Nemzetgyűlés Elnökségének rendeletével történhet)

leghívebben tükröző dokumentumot érdemes teljes terjedelmében bemutatni:¹⁶

Autonóm Magyar Tartomány (sic!)

Sepsi Rajoni Néptanács

Szám: 12941/1952

Tárgy: Sepsiszentgyörgy rajoniváros (sic!) megnevezésének megváltoztatása.

Magyar Autonóm Tartomány Néptanács Végrehajtó Bizottságának, Marosvásárhely

Sepsiszentgyörgy rajon/város a város dolgozói óhajának megfelelően, augusztus 23-a tiszteletére 1952 augusztus 8-i 5269/1952 számú határozattal kéri Sepsiszentgyörgy város elnevezésének „DÓZSA György”-re való megváltoztatását.-

Rajonunk területén levő községek tudomást szereztek Sepsiszentgyörgy város ezen kezdeményezéséről s ahhoz örömmel csatlakoztak, amint az kitűnik a köségi Néptanácsok Végrehajtó Bizottságainak vonatkozó határozataiból.-

Sepsiszentgyörgy város fenti határozatát mellékelten felterjesztjük, és kérjük a tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságát, hogy szíveskedjenek a Hivatalos Közlöny 1952 évi 20. számában közzétenni, és a közigazgatási egységek, települések, stb. elnevezésének megváltoztatásáról szóló szabályzat harmadik és következő szakasza értelmében a Román Népköztársaság Minisztertanácsának javaslatot tenni Sepsiszentgyörgy város elnevezésének „DÓZSA György-re” való megváltoztatása iránt.-

Hogy Sepsiszentgyörgy település mikor keletkezett, arra okleveles adatok nincsenek. A még máma is meglévő szláv elnevezések (pl. Debren pataka, Vojkán stb.) arra engednek következtetni, hogy eredetileg itt szláv település volt, és csak a X. században olvasztják magukba a székelyek az itt található szlávokat.-

Tudományilag (sic!) Sepsiszentgyörgyöt először 1332-ben említik. Nevét valószínűleg temploma védőszentjéről (:Szent György) nyerte, mihez megkülönböztetés képpen járult a Sepsi előnév, mint azon székely szék neve, amelyben fekszik.-

Hazánk a dicsőséges Vörös Hadsereg felszabadítása után új, demokratikus eszmék öltének testet a dolgozóknban, új demokratikus eszmék, amelyek új típusú szocialista embert, új világot teremtenek. A Sepsiszentgyörgy elnevezés idealista, ideológiai alapjánál fogva már nem felel meg a jelenkor demokratikus eszméinek, s így az megváltoztatásra szorul.-

DÓZSA György, az 1514-es jobbágy felkelés vezére tanújelét adta, hogy méltó, hogy nevéből közigazgatási egységet nevezzenek el.-

A XVI-ik század elején az erdélyi nemések, hogy kényszerítsék azokat a parasztokat, akik a török elnyomás ellen szabadságuk kivívására hadiszolgálatra jelentkeztek, az eltávozott parasztok családjait kegyetlenül sanyargatták.-

A tábortáborba gyűlt parasztok értesülve hozzátartozóik szenvedéseiről, arról győződtek meg, hogy az igazi ellenség nem csak a török, hanem az elnyomó nemesség is, és ellenük fellázadtak. DÓZSA György a felkelés élére állott, s arra biztatta a parasztokat, hogy szerezzék vissza fegyverrel szabadságukat, amelyet a nemések elraboltak.-

Támadást indított a főúri kastélyok ellen: kiáltványt bocsátott ki a néphez, melyben rámutatott a lázadás céljaira, melyek a királyság megdöntésére, a köztársaság kikiáltására, nemesi címek megszüntetése és az ország összlakóinak egyenlősége voltak, melyek ma megvalósultak. DÓZSA György zászlaja alatt egyaránt harcoltak román és magyar jobbágyok, ő megértette, hogy a két népnek közös érdekei és közös ellenségei vannak.-

A felkelést Temesváron leverték, DÓZSÁt a legkegyetlenebb módon kivégezték, meztelenül egy tűzvasztrónra szegezték, fejére izzó vaskoronát tettek, majd testét négyfelé és egyes részeit a gyulafehérvári, nagyváradi és pesti várkapukra szegezték ki.-

Sepsiszentgyörgy dolgozói nem felejtették el DÓZSA György hősiességét és méltóan kívántak megemlékezni róla.-

DÓZSA György neve annyira behatott (sic!) rajonunk dolgozó népe lelkületében, hogy felszabadulásunk után, az államosítások során és mezőgazdaságunk szocialista átalakítása során számos állami vállalat és kollektív gazdaság munkásai és dolgozó parasztjai kívánságára DÓZSA György nevet adta üzemének és gazdaságának.-

Ennek a megemlékezésnek a folytatása lenne Sepsiszentgyörgy város elnevezésének DÓZSA GYÖRGY-re való megváltoztatása.

Sepsiszentgyörgy, 1952. augusztus 15.

... elnök ... titkár

A tartományi támogatást közvetlenül tanúsító iratot nem olvastam, de a támogatás valószínűsíthető. A kérdés csak az: melyik tartományi támogatás? Ugyanis ekkor hivatalosan nem jött még létre a Magyar Autonóm Tartomány; Sepsí rajon még SZTÁLIN tartomány része. Miért, milyen belső információk ismeretében küldik az iratot Marosvásárhelyre?

Lehetséges lenne, hogy az átmeneti időszak az oka, hogy nem volt illetékes fölöttes hatóság, amely idejében dönteni tudjon az ügyben, és Bukarest fele támogassa a névváltoztatást? Ezt az interregnumot nem mérték fel helyesen a kezdeményezők, és ezért nem sikerült a tervük?

Az igazi ok nem ez lehetett. 1952. december 5-én újra előterjeszti javaslatát a Sepsí Rajoni Néptanács Végrehajtó Bizottsága – változtatás nélkül ugyanazt a szöveget, csak ezúttal ékes román nyelven. December 20-án a Minisztertanács Általános Ügyeinek Igazgatóságához címzett feliratában a Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsának Végrehajtó Bizottsága javasolja, hogy „Sepsiszentgyörgy város aktuális neve legyen megváltoztatva „DÓZSA Györgyre”¹⁷. Miért a Végrehajtó Bizottság, miért nem az illetékes komisszió? Nem tudom.

Ami tudható: Sepsiszentgyörgy város nevét a szocializmus korai korszakában nem kellett átírni. A javaslat nem talált meghallgatásra. Hogy hogyan vélekedtek erről az – egyébként a már létező törvényes előírásokat is megszegő – ambiciózus politikai akcióról Bukarestben, az egy kis szerencsével (vagyis: ha készült erről irat, és ha az meglelhető) az ottani levéltárakat kutatva deríthető ki. A fent ismertetett minisztériumi álláspontból kiindulva, valószínű, hogy nem örültek neki, elhamarkodottnak és konfliktusgerjesztőnek tartották, és elfektették.

És ma már talán ki sem deríthető az, hogy mit szölkáltak a névváltoztatási, identitásváltási szándékhoz, amely városukat fenyegette, azok a sepsiszentgyörgyi polgárok, akik esetleg akkoriban tudomást szereztek minderről. Felháborodtak? Belenyugodtak abba, hogy nem az első és nem az utolsó meggondolatlan, karrierista cselekedet ez abban a sorban, amely az új hatalom politikusait jellemezte? Vagy éppen nem is voltak, nem lehettek sepsiszentgyörgyi polgárok ebben az időszakban?

Jegyzet

1. Eredetileg román nyelven. Marosvásárhelyi Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 49-es lap. Sepsiszentgyörgy Néptanácsának Végrehajtó Bizottsága, iktatószám 5269/1952.

2. Néhány korhoz kötött megnevezés a *Népújság* 1949. december 22-i, SZTÁLINt köszöntő ünnepi számából: „a világ dolgozóinak vezetője, népünk nagy barátja”; „a népek nagy tanítómestere és lángeszű vezetője”; „az újtípusú Párt építője, a kommunizmus építésének megszervezője”; „a világ legfejlettebb mezőgazdaságának megteremtője”; „az öt éves tervek megalkotója és a szovjet ipar megteremtője”; „a béke, a demokrácia és a szocializmus erőinek vezetője az egész világon”; „a béke tántoríthatatlan őre”, valamint „a nemzetiségi kérdés tökéletes megoldója”.

3. *Szabad Szó*, 1945. október 21.

4. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 55-ös lap.

5. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 71-es lap.

6. *Szabad Szó*, 1944. december 8., valamint *Népújság*, 1948. november 8.

7. Decret nr. 226 privind schimbarea sau atribuirea denumirii unităților administrative, așezărilor omenesti, stațiilor de calea ferată, instituțiilor de orice fel, organizațiilor și întreprinderilor economice de Stat și cooperatiste și organizațiilor sociale. Megjelent: *Buletinul Oficial al RPR*, 1951. december 15.

8. Közölm az alsóbb szintű bizottság összetételét, annak érzékeltesére, hogy milyen szervezetet kellett bevonni a mérlegelésbe:

a. A tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának elnök, vagy ennek egy megbízottja, aki egyben a bizottság elnöke;

b. a tömegszervezetek egy-egy képviselője;

c. egy történelemtanár;

d. egy földrajztanár;

e. a városrendészeti osztály vezetője;

f. a Posta- és Távközlési Minisztérium küldötte;

g. a Szállítási Minisztérium küldötte;

h. a helyi Katonai Központ küldötte.

Ugyanakkor a bizottság ülésein meghívottként részt vehetnek a toponímia kérdésének szakértői, az érdekelt intézmények, vállalatok, szervezetek képviselői.

9. Ennek a központban működő bizottságnak a neve: konzultatív bizottság, az összetétele:

a. a Belügyminisztérium küldötte;

b. a Fegyveres Erők Minisztériumának küldötte;

c. a Kohászati Minisztérium és Vegyipari Minisztérium küldötte;

d. a Közoktatási Minisztérium küldötte;

e. a Felsőoktatási Bizottság küldötte;

f. Román Népköztársaság Akadémiája Földrajzi Intézetének küldötte;

g. Román Népköztársaság Akadémiája Történelmi Intézetének küldötte;

h. Román Népköztársaság Akadémiája Nyelvészeti Intézetének küldötte;

i. a tömegszervezetek központi vezetőségeinek egy-egy küldötte;

j. a Posta- és Távközlési Minisztérium küldötte;

k. a Közlekedési Minisztérium küldötte.

Ez a bizottság láttamoz minden javaslatot, és megállapítja a megnevezések pontos kiejtését és helyesírását.

10. Regulamentul Nr. 90 pentru aplicarea Decretul Nr. 226/1951 privind schimbarea sau atribuirea denumirii unităților administrative, așezărilor omenesti, stațiilor de calea ferată, instituțiilor de orice fel, organizațiilor și întreprinderilor economice de Stat și cooperatiste și organizațiilor sociale. Megjelent: *Buletinul Oficial al RPR*, 1952. április 22.

11. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 3-as és 4-es lapok.

12. Maros megyei levéltár, Fond 583, 1953/11, 37-es lap.

13. Négy oldalas, ritkán gépelt szöveg. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 58–61-es lapok. Abból gondolom, hogy minden tartományhoz hasonló iratot küldtek, hogy a címzésben (Către Comitetul Executiv al Sfatului Popular Regional Autonomă Maghiară) az utolsó két szót kézzel írták.

14. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 12-es lap.

15. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 22-es lap.

16. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 40–41-es lapok.

17. Maros Megyei Levéltár, Fond 583, 1953/11, 72, valamint 75-ös lapok.

(A családnevek majuszkulás kiemelését, beleértve az idézeteket, kötet szerkesztési szempontok indokolták. **Szerk. megj.**)

Contribuții privind schimbările de denumiri din România de la începutul anilor '50

(Rezumat)

Lucrarea analizează o acțiune politică a noii conduceri comuniste din orașul Sf. Gheorghe (actualmente jud. Covasna), prin care se propunea schimbarea denumirii orașului în „Gh. DOJA” (emblematic conducător secu al războiului țărănesc din 1514). Se pare că acțiunea s-a făcut din inițiativă proprie și exces de zel și nici nu s-a acceptat de conducerea superioară.

Contributions regarding the Changes in Naming in Romania from the Beginning of the 50's

(Abstract)

The paper analyses a political action of the new communist leadership of Sepsiszentgyörgy (Sf. Gheorghe), through which a new name for the town was propose, namely DÓZSA György (the emblematic Székely leader of the peasant war in 1514). It seems that the action was a self initiative and of great zeal, probably in a moment of interreign (of territorial reorganization) and it wasn't accepted by the superior leadership.

